

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Stad en Taal: taalverwerving in musea: een verkennend onderzoek naar het effect van een bijzonder programma

Droge, S.; Kuiken, F.

Publication date

2007

Document Version

Final published version

Published in

Les

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Droge, S., & Kuiken, F. (2007). Stad en Taal: taalverwerving in musea: een verkennend onderzoek naar het effect van een bijzonder programma. *Les*, 25(148), 28-30.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Stad en Taal

De gemeente Amsterdam wil dat álle Amsterdammers naar het museum gaan. Hiertoe heeft de gemeente vorig jaar het initiatief genomen om nieuwe Amsterdammers meer te bieden dan alleen een regulier inburgeringstraject. Zij wil dat de inburgeraars zowel Nederlands leren als kennis maken met de stad Amsterdam én met de kunst en cultuur die de stad rijk is. Het project **STAD EN TAAL** moet in deze behoefte voorzien. Drie musea in Amsterdam zijn begonnen met de ontwikkeling van programma's speciaal gericht op cursisten die Nederlands als tweede taal (Nt2) leren: het Amsterdams Historisch Museum, het Stedelijk Museum en het Verzetsmuseum. **Oftewel: Nederlands leren in het museum.**

Kind & Opvoeding

Het Amsterdams Historisch Museum had al een programma voor anderstaligen, genaamd **MIJN MOKUM**. In het kader van het project **STAD EN TAAL** heeft het museum in 2006 een nieuw programma ontwikkeld, getiteld **KIND & OPVOEDING**. In dit programma staat het opvoeden van kinderen, zoals dat in het verleden plaatsvond, centraal. Bovendien wordt in het programma geprobeerd een koppeling te maken naar de hedendaagse tijd. Op deze manier probeert het museum reacties bij de cursisten te ontlokken, met als talig doel het bevorderen van de taalvaardigheid. Andere doelstellingen van het programma zijn: interactie, eigen inbreng en uitwisseling van cultuur.

Omdat veel cursisten afkomstig zijn uit ouderbetrokkenheidstrajecten heeft het museum het programma geschikt gemaakt voor twee doelgroepen: analfabete cursisten en cursisten op niveau 1 (overeenkomend met niveau A1/A2 van het Europese Referentiekader). In **KIND & OPVOEDING** worden thema's aangeboden als 'liefde', 'familie' en 'opleiding' waarbij een aantal doelwoorden is geselecteerd, zoals *knuffelen*, *verzorgen*, *het gezin*, *het beroep*, enzovoort. Het is de bedoeling dat de cursisten deze doelwoorden verwerwen en op deze manier hun woordenschat uitbreiden.

Een verkennend onderzoek naar het effect van een bijzonder programma

Het programma bestaat uit drie onderdelen. De cursisten starten met een voorbereidende les op de taal cursus, waarin de Nt2-docent de cursisten vertelt over het Amsterdams Historisch Museum en waarin, naast mogelijke andere activiteiten, de doelwoorden worden aangeboden en inge-oefend. Vervolgens gaan de cursisten naar het museum, waar zij rondgeleid worden door een museumdocent. De museumdocent leidt de cursisten langs de schilderijen en andere kunstvoorwerpen en laat hen ervaren hoe het is om in een museum te zijn, wat voor sommigen een geheel nieuwe ervaring is. Tot slot kijken de cursisten terug op hun ervaringen in de verwerkingsles. In deze les, die weer tijdens de taal cursus plaatsvindt, maken de cursisten een afsluitende opdracht, waarin zij verder oefenen met de verschillende thema's en doelwoorden.

Inhoudsevaluatie: aansluiting bij de literatuur

Wanneer het programma **KIND & OPVOEDING** geëvalueerd wordt met betrekking tot wat er vanuit de literatuur bekend is over woordenschatverwerving en woordenschatonderwijs, dan blijkt het programma op een aantal punten aan te sluiten bij de in de literatuur

genoemde uitgangspunten. Dit is onderzocht door middel van een inhoudsevaluatie met als centrale vraag: Hoe sluit het programma aan op de geraadpleegde literatuur?

In de literatuur wordt het gebruik van visuele ondersteuning bij het woordenschatonderwijs aanbevolen (o.a. Nation 2001, Verhallen en Verhallen 1994). De gedachte hierachter is dat de cursist daarmee direct een beeld voor ogen heeft van de betekenis van een woord. Op deze manier is de kans groter dat een woord wordt onthouden. Bovendien sluit deze aanpak aan bij taalgericht vakonderwijs: contextrijk onderwijs, vol interactie en met talige ondersteuning. In **KIND & OPVOEDING** keren de doelwoorden terug in de museumafbeeldingen. Tijdens de museumles kunnen de cursisten de originele schilderijen zelf zien. Op deze manier reikt het programma vakinhoud aan en biedt het tegelijkertijd de mogelijkheid tot taalsteun.

Een andere troef van het programma is dat de nadruk wordt gelegd op de mondelinge leerdoelen. Zoals gezegd, bestaat de doelgroep uit zowel geletterde als analfabete Nt2-cursisten die vooral afkomstig zijn uit ouderbetrok-

kenheidstrajecten. In deze groepen speelt de sociale redzaamheid een belangrijke rol. De Nt2-cursisten moeten zich kunnen redden in hun dagelijkse leefwereld in Nederland; spreekvaardigheid is dan erg belangrijk.

Hier staat tegenover dat het programma op andere punten matig aansluit bij de literatuur. Wanneer gekeken wordt naar de mate van herhaling van de aangeboden woorden, is het de vraag of het programma daarin voldoende voorziet. Volgens Verhallen en Verhallen (1994) moet een woord minstens zeven keer zijn behandeld, wil het verankerd raken in het geheugen. In *KIND & OPVOEDING* wordt dit aantal niet altijd gehaald. De meeste oefening vindt plaats tijdens de voorbereidende les.

Ook bij de selectie van de doelwoorden zijn kanttekeningen te plaatsen. Volgens het frequentie criterium zijn woorden die vaak gebruikt worden belangrijker dan woorden die minder vaak of zelden voorkomen. Verder dient te worden afgewogen in welke mate het voor de cursist nuttig is om het geselecteerde woord te kennen. Volgens Appel en Vermeer (2004) is juist dat wat de cursist tegenkomt in zijn Nt2-contacten van belang om te leren. Bij een aantal doelwoorden in *KIND & OPVOEDING* kan men zich afvragen in hoeverre deze nuttig zijn voor de leerders. Voorbeelden zijn woorden als *valhoedje* en *aderlaten*. Hoewel deze op de schilderijen staan afgebeeld, zullen er naar grote waarschijnlijkheid ook moedertaalsprekers van het Nederlands zijn die in eerste instantie evenmin weten wat er wordt bedoeld met deze woorden. De vraag is dan in hoeverre het nuttig is voor de doelgroep om deze woorden als doelwoorden te bestempelen.

Procevaluatie: *KIND & OPVOEDING* tijdens de les

Naast een vergelijking met de literatuur is ook gekeken hoe het programma in de praktijk gestalte krijgt. In deze procevaluatie stond de volgende vraag centraal: Hoe wordt het programma in de praktijk uitgevoerd? Uit observaties bij zes lessen van twee groepen

(bij iedere groep drie lessen) bleek dat het programma op verschillende manieren kan worden uitgevoerd. De ene groep volgde het programma precies zoals beschreven in de handleiding, terwijl de andere slechts enkele onderdelen van het programma uitvoerde. In deze laatste groep hebben de cursisten dan ook minder de gelegenheid gehad om na te denken en samen te praten over de opvoeding van kinderen. De verschillende thema's zijn minder uitvoerig behandeld dan in de groep waarin het programma volgens de handleiding is uitgevoerd.

Niettemin is in beide groepen een aantal keren een groepsgesprek ontstaan tussen de cursisten onderling en tussen enerzijds de cursisten en anderzijds de Nt2-docent of de museumdocent. Beide groepen hebben kennis gemaakt met de opvoeding in Nederland zoals deze in vroegere tijden

**Bij een aantal
doelwoorden in *Kind & Opvoeding*
kan men zich afvragen in hoeverre
deze nuttig zijn voor de leerders.**

**Voorbeelden
zijn woorden als
valhoedje
en *aderlaten*.**

plaatsvond, zij het de ene groep iets meer dan de andere. Dit betekent dat de doelen van het programma (interactie, eigen inbreng en de uitwisseling van cultuur) voor beide groepen behaald zijn.¹

Productevaluatie: effectmeting

Wat betreft het leren van Nederlands is gekeken naar de verwerving van de woordenschat, omdat deze in het programma een belangrijke rol speelt: er zijn doelwoorden geselecteerd, aangeboden en geoefend. Door middel van een productevaluatie is in een pilotonderzoek de volgende vraag onderzocht: In hoeverre verwerven de analfabete en geletterde cursisten de doelwoorden uit *KIND & OPVOEDING*? Omdat het hier om een beperkt, verkennend

onderzoek gaat, kunnen op basis van de verkregen gegevens geen generaliserende uitspraken worden gedaan, maar er kan wel een tendens worden waargenomen.

In het onderzoek hebben de cursisten op drie tijdstippen een multiple-choice test gemaakt, waarin de beheersing van de aangeboden doelwoorden is getoetst. De eerste meting betrof een voormeting, aan het begin van de voorbereidende les: welke doelwoorden beheersen de cursisten al voordat zij met het programma beginnen? Na afloop van het programma vond een nameting plaats: zijn de cursisten vooruitgegaan? Tot slot vormde de derde test een retentiemeting: hebben de cursisten de doelwoorden ook na twee weken na de afronding van het programma onthouden? Bij alle drie de metingen moest uit drie plaatjes het goede, bij het stimuluswoord behorende, plaatje worden gekozen. Op deze manier kon de test door zowel de analfabete cursisten als door de geletterde cursisten worden gemaakt.

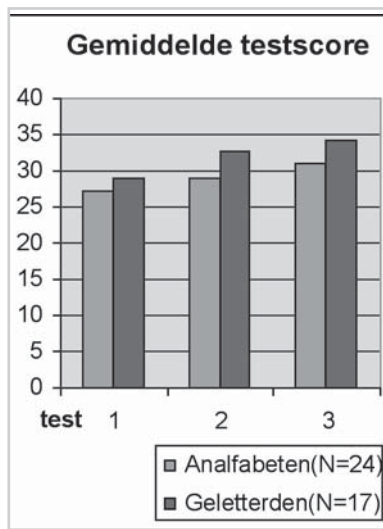
Resultaten

Uit de resultaten blijkt dat beide groepen cursisten, zowel de analfabete als de geletterde, significant vooruit zijn gegaan. Zij hebben op het tweede meetmoment significant beter gepresteerd dan op het eerste, en op het derde significant beter dan op het tweede. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de cursisten na afronding van het programma *KIND & OPVOEDING* receptief meer doelwoorden kennen en dus wat hun woordenschat betreft vooruit zijn gegaan (zie *figuur 1*). Ook blijkt dat de geletterde cursisten significant meer doelwoorden correct hebben onthouden (gemiddeld 34,3) dan de groep analfabete cursisten (gemiddeld 31,0).

Wel moet worden bedacht dat er bij de verkregen resultaten sprake kan zijn van een test-hertesteeffect: de cursisten zijn mogelijk beter geworden door de drie testen, doordat de testen een vorm van oefening zijn geweest.

Verder blijkt uit de resultaten dat een omvangrijk deel van de doelwoorden

Op basis van dit pilotonderzoek ziet het er naar uit dat Nederlands leren in het museum een veelbelovende toekomst tegemoet kan gaan.

Figuur 1: Overzicht gemiddelde testscore per test en per groep (N = 41).

reeds bij de eerste test in zekere mate bekend was bij de cursisten. In het algemeen kan gezegd worden dat de cursisten door het programma KIND & OPVOEDING heen steeds meer doelwoorden hebben verworven, maar dat er relatief gezien weinig doelwoorden onbekend waren. De selectie van de doelwoorden zou daarop aangepast moeten worden.

Conclusie

Uit de evaluaties is gebleken dat het programma KIND & OPVOEDING succesvol is. Het programma sluit grotendeels aan bij wat er vanuit de literatuur bekend is over woordenschatverwerving en woordenschatonderwijs. In

de lessen lukt het programma een aantal malen een groepsgesprek uit tussen de cursisten en tussen de cursisten en de docent. Tijdens dit groepsgesprek delen de cursisten hun ervaringen en is er sprake van interactie, eigen inbreng en uitwisseling van cultuur. Uit talig oogpunt draagt het programma bij aan de vergroting van de woordenschat.

Ook zijn er enkele punten opgemerkt waarbij de doelstellingen niet geheel bereikt zijn. Het belangrijkste punt betreft de selectie van de doelwoorden. Op basis van de bevindingen van het verkennend onderzoek zijn de doelwoorden reeds opnieuw bekeken. De lijst met doelwoorden is aangepast en sluit nu beter aan op de criteria frequentie en nut. Woorden als *het valhoedje*, *aderlaten* en *de witte kragen* zijn vervangen door woorden als *de stage*, *wassen* en *het echtpaar*. Op basis van dit pilotonderzoek ziet het er naar uit dat Nederlands leren in het museum een veelbelovende toekomst tegemoet kan gaan.

Sarah Droge & Folkert Kuiken

De auteurs zijn werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam.

Referenties

- Appel, R. & A. Vermeer ; 2004. TWEEDE-TAALVERWERVING EN TWEEDE-TAALONDERWIJS. Bussum: Coutinho.
- Nation, I.S.P. ; 2001. LEARNING VOCABULARY IN ANOTHER LANGUAGE. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verhallen, M. & S. Verhallen ; 1994. WOORDEN LEREN, WOORDEN ONDERWIJZEN. HANDBOEK VOOR LERAREN IN HET BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS. Hoevelaken: CPS.

Noot

1 De interactie en de interactiemogelijkheden worden door Monique Hummel, student van de duale Master Nederlands als Tweede Taal aan de Universiteit van Amsterdam, nader onderzocht. Zij zal meer gedetailleerd kijken naar de aard van de interactie en de mogelijkheden tot interactie in de programma's van Stad en Taal.

